№ 112 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 8 — 1905 — ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 8 № 112

ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թեֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Վերջին տեղեկութիւններ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլ. Ջահուկը կոտորածից յետոյ. Տեղեկութիւններ գաւառից. Ներքին լուրեր.—Նամակ Ցրանսիայից. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Մեր թղթակից Ա—Դօ Երևանից յունիսի 4-ից մեզ գրում է.

Շարուրից եկողները պատմում են մանրամասնութիւններ այնպիսի խռովութիւնների մասին, որոնցից պարզվում է թուրք խուժանի կոտորածը զօրքերի ձեռքով։ Ուլխանլուշէնի վրա եղած յարձակման ժամանակ թուրքերի սպանվածների թիւը հասնում է 50-ի մօտ, իսկ Խանլուխլար գիւղի վրա խուժան ամբոխից մասամբ հայերի, բայց մեծ մասամբ զօրքերի ձեռքով սպանվածների թիւը հաշւում են 200-ից աւելի։ Բացի այդ շրջապատել և զօրքը բռնել է 60-ից աւելի խռովարարների, որոնց, սակայն արձակել են։ Միաբերան հաստատում են, որ թուրք խուժանը առջևից տանում էր կրօնական մի դրօշակ, որը և հաստատում է այդ խուժադուժ շարժման համխոյական բնաւորութիւնը։

Մի կողմից ինքնին այսպիսի լուրջ բռնաւորութիւն առաւելը, միւս կողմից այն հակասական հեռագրերը և փաստերը, պատասխանութիւնը, որ որոշ թուրքական շրջաններից տրվում են պաշտօնական բարձր շրջաններին, միջև և առաջացրին այստեղ հայերի մէջ ուղարկել Փոխարքայի մօտ մի պատգամաւորութիւն ներկայացնելու խնդիրը և ընդհարումների ճշմարիտ եղելութիւնները և խնդրել հայ ժողովրդին ինքնապաշտպանութեան հնարաւոր թոյլտւութիւն թուրք խուժանի յարձակումների և սպառնացող սովամահ աւերածների դէմ։

Քաղաքում սովորական կեանքը դեռ չէ վերականգնվել։ Առևտուրները մի մասը միայն, այն էլ ոչ կանոնաւոր կերպով, բացվում է։ Մեծ մասը փակ է։ Քաղաքական [illegible] դադարեցված է, տեղափոխվում են թէ հայերը և թէ թուրքերը։ Քաղաքի մէջ կատարվում է մի [illegible] տեղափոխութիւն։ Երկու [illegible] աւելի և աւելի [illegible] են և համախմբվում։ Փողոցներում առաջ են եկել [illegible] նորանոր շուկաներ։ Կարծէք Երևանը կերպարանափոխված լինի։ Այսպիսի [illegible] հայերի մէջ [illegible] ների նոր [illegible]։

Շէյխ-ուլ-իսլամը դեռ ևս Երևանում է գտնվում։ Նրա այցելութիւնը Վեհափառ Կաթողիկոսին տեղի ունեցաւ երէկ, յունիսի 3-ին, ուղղակի օր։ Շէյխ-ուլ-իսլամին ուղեկցում էին Երևանի նահանգապետը և երկու հարուստ վաճառականներ։ Կաթողիկոսը ընդունել է Շէյխ-ուլ-իսլամին [illegible] մէջ։ [illegible] է տեղի և նեցել Կովկասում [illegible] խաղաղութիւնը [illegible]։ Բայց դուրս է գալիս, որ քաղաքական խրատները ոչ մի ազդեցութիւն չեն թողնում թուրքերի, [illegible] ժողովրդի և արեան հակումներ ունեցող [illegible] գործողութիւնների վրա։

Սուրմալուի գաւառում միջև այժմ [illegible] է [illegible] խաղաղութիւն [illegible], թէև Նախիջևանի [illegible] տեղի ունեցել են։ Այդ գաւառը թուրք ազգաբնակութեամբ շատ ու շատ [illegible] է քան հայերով, և [illegible] խաղաղութիւնները տեղի չունեցան, այդ էլ [illegible] Երևանի ընդհարումների հետևանքներն Երևանում սահմանված դրու-

թիւնը միանգամայն կերպարանափոխեց նահանգի վիճակը. այն աւերն ու կոտորածը, որ տեղի ունեցաւ Երևանի նահանգում, սոսկալի չափեր կարող էր ընդունել, եթէ Երևանում հայերը ջարդ կըրէին։ Սա ընդհանուր կարծիք է բոլոր շրջաններում։

Այսպիսի լարված դրութեան պատճառով դաշտային աշխատանքները մեծ հարուածներ կրեցին։ Շատ տեղերում բամբակի քաղհանը չէ կատարվել, ինչպէս և միւս աշխատանքները։ Դաշտ դուրս գալը երկիւղալի է դարձել։ Գիւղատնտեսութիւնը ահագին հարուած է ստացել, որը զգալի կը դառնայ աշնանը։ Առ այժմ նա անուշադիր է մնացել, որովհետև կեանքի ապահովութեան խնդիրը մոռացնել է տուել ամեն բան։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

—

Նախիջևանի գաւառից շարունակում են գալ սրտամաշ տեղեկութիւններ։ Եթէ ենթադրենք անգամ, որ մահմեդական ամբոխի գազանային կրքերը կատարեալ բաւարարութիւն են ստացել և հայերը այլ ևս չեն ենթարկվի բարբարոսական կոտորածների, դարձեալ կը տեսնենք, որ մինչև այժմ կատարվածը այնքան ահռելի է, որ այժմ իսկ ծագում է կեանքի և մահվան հարց։ Կոտորվածներին այլ ևս չէ կարելի կենդանացնել։ Իսկ կենդանի մնացածները։ Նրանց պէտք է պահպանել, պէտք է ազատել վերջնական կորստից։ Մի ամբողջ գաւառի հայ ժողովուրդն այսօր բառի բուն նշանակութեամբ մուրացիկների վրա է նստած։ Ոչինչ, կատարելապէս ոչինչ չէ մնացել նրա կարողութիւնից, նրա տնտեսութիւնից։ Մերկ, պլոկված մի ժողովուրդ։ Սրից ու կրակից ազատվելով, նա կանգնած է աւելի սարսափելի վախճանի առաջ—սովամահի առաջ։ Հարկաւոր են վիթխարի միջոցներ՝ այդ սոված ու թշուառ բազմութիւնը մահից ազատելու համար։ Այս բօպէին մենք չենք ուզում ասել թէ ով պիտի մտածէ այդ մասին։ Ամենքը պիտի հոգան, ամենքը պիտի զգան թէ ինչ ահռելի աղէտ կայ մեր երկրում։ Եւ երբ հարցը միջոցներ գտնելու մասին է, մենք չենք կարող չը միանալ «Нов. Обозр.» լրագրում մի քանի անգամ յայտնված մի մտքին։ Ահա ինչ է այդ միտքը։

Ինչպէս յիշում են ընթերցողները,—ասում է լրագիրը,—մի քանի տարի առաջ Թիւրքիայից փախած հայ գաղթականների օգտին, իշխանութեան թոյլտւութեամբ, բացված էր հասարակական ստորագրութիւն. հաւաքվեց բաւական նշանաւոր գումար, որի բաշխումը, սակայն, դադարեցրվեց Կովկասեան նախկին կառավարչապետի կարգադրութեամբ, և այն ժամանակից այդ գումարը այնպէս էլ մնաց առանց գործադրութեան։ Գումարը հասնում է մօտ 50 հազար րուբլու։ Ահա այժմ բոլորովին յարմար առիթ է ներկայանում այդ գումարը նպատակայարմար կերպով գործածելու։ Մեզ թւում է, որ նուիրատուները ոչինչ չեն ունենայ, եթէ այդ փողերը այժմ տրվեն իբրև օգնութիւն նրանց, որոնք նոյնպէս զրկվել են գազանութիւններից։ Ինքը կեանքը թելադրում է թէ ինչպէս պէտք է գործադրել այդ գումարը, թէ չէ նա պիտի անօգուտ ընկած մնայ անորոշ ժամանակով։

Միանգամայն արդար և ժամանակակից միտք։ Գազանութիւններից թշուառացած ազգաբնակութեան հոգսը, ի հարկէ, ամենից առաջ ընկնում է կառավարութեան վրա. ինչպէս յայտնի է, Փոխարքայի հրամանով արդէն ալիւր է բաժանվում գիւղերին։ Մնում է, ուրեմն, ցանկալ, որ Թիւրքահայ գաղթականների համար հաւաքված գումարն էլ բաժանվի դժբախտացածներին։ Հացի կարօտութիւնը չէ միայն, որ օրհասական հարց է դարձել Նախիջևանի և Շարուրի գաւառների ազգաբնակութեան համար։ Ժողովուրդը մնացել է բաց երկնքի տակ, նրան հարկաւոր է

տուն, հարկաւոր են և իրեղէններ։ Թալանողները ոչինչ չեն խնայել։ Ականատեսներից մէկը անձամբ մեզ պատմեց, որ Ուլխա-Նորաշէն գիւղը թալանող թուրքերը, տնային ամեն տեսակ իրերի հետ, նոյն իսկ կատուներն էլ էին տանում...

ՋԱՀՈՒԿԸ ԿՈՏՈՐԱԾԻՑ ՅԵՏՈՅ

—

Մայիսի 27-ին

Մայիսի 25-ին գեներալ Ալիխանովը Երևանի փոխ-նահանգապետի, Նախիջևանի քաղաքագլխի և ուրիշ անձերի հետ մի բոտա հեծելազօրքով ժամանեց Ջահուկ տեսնելու թուրքերի ձեռքով կատարած աւերումները։ Գեներալը Նախիջևանից մեկնելուց առաջ յայտնեց Շխմահմուդում ապաստանված Ջահկեցի հայերին նոյնպէս գնալու Ջահուկ։ Հայերից մօտ 100 հոգի, երկու սեռից բաղկացած, գնացին գիւղ։ Ես էլ այդ հայերի հետ գնացի Ջահուկ ծանօթանալու այդ սև վայրում տեղի ունեցած ցաւոտ իրականութեան հետ։ Մի երիտասարդի հետ ես ամենից առաջ էի գնում։ Գեներալի ժամանելուց մի ժամ առաջ մենք հասանք Ջահուկ։ Գիւղը մտնելուն պէս մեր աչքերին սուր ասեղի նման տնկվեց մի տարօրինակ տեսարան. շէն և գեղեցիկ Ջահկի փոխարէն տեսնում ենք կիսաւեր շէնքեր, որոնք ասես լուռ մեզ էին նայում և հարցնում «ինչու»։ Փողոցներում ցրիւ տուած թղթի կտորներ, ճղուտած գրքեր, աւետարաններ, մաշտոցներ, ժամագրքեր, շարականներ, աշակերտների տետրակներ և հազար ու մի տեսակ պատկերներ, ինչպէս աշնանը ծառի տակ թափթփած դեղնած տերևներ։ Մտնում ենք մի բակ և այնտեղից էլ մի տուն. մեր առաջ բնակարան չէ, այլ դարերի ընթացքում հնաւոռացութեան մէջ հնոյ մռայլ ու կնճռոտ աւերակներ։

Շէնքերի բոլոր դռները և պատուհանները խորտակած իրանց տեղից ու տարած, և այդ շէնքերը իրանց բոլոր այլանդակութեամբ նըմանում են աչքերը ճօթռած և շրթունքները քաշված դիակի, որ գերմարդկային ճիգերով երկնքի դռները ծեծելու և դատ ու դատաստան աղերսելու խնդրութեամբ է բռնված։ Պատերի սուաղները տաշած քանդած, յատակները փորփորած՝ հայերի երևակայական գանձն ու հարստութիւնը գտնելու համար։ Տներում բակերի մէջ մեր չորս բոլորը հողակոյտեր և փոքրիկ գետնափորեր, խառնված ջարդ ու փշուր եղած ապակիների, շիշերի և այլ տեսակ ամանեղէնների հետ։ Հաւեր էլ չը կան։ Հողակոյտերի մէկի վրա տան մէջ կծկվել է մի կատու մռայլ ու խղճուկ, իսկ բակի մի անկիւնում դունչը թաթերի արանքը դրած, աչքերը խուփ մրափում է տան շունը, միակ կենդանի վկաները դառն իրողութեան, որոնք կարծես լուռ ու մունջ ողբում էին աւերակները, ողբում էին իրանց տէրերի կորուստը։ Կենդանիները, երբ մեզ տեսան, մի պահ աչքերը բաց արին, դունչերը վեր բարձրացրին, տխուր մթագնած աչքերը յառեցին մեզ և ապա նորից իրանց նախկին դիրքը բռնեցին՝ նորից երազելու մարդկութեան ցաւը։ Մեր կրծքերի տակ գոյանում է մաշող ցաւերի մի բուռն զգացմունք, և այդ զգացմունքի բեռան տակ ճնշված դուրս ենք ելնում այդտեղից, անցնում ենք փողոցով. բակերի բաց դռներից (աւելի ճիշտը առանց դռների) նայում ենք ներս՝ տեսարանը նոյնն է։

Գնում ենք գիւղի դպրոցը։ Դռները փակ են, բայց խոհանոցի դրան կողպէքը կոտրած է և դուռը բացված, միջի բոլոր ամանները կոտրատված են և շուռ տուած։ Ուսուցչական սենեակի մի պատուհանը ջարդված է։ Այդտեղից ներս ենք մտնում սենեակը։ Ուսուցիչների արկղները և սնդուկները բացված են. հագուստեղէն, ամանեղէն և այլ տեսակ թանգագին իրեր թալանի են մատնված։ Մտնում ենք դասատները՝ և ինչ... գրադարանի պահարանները բաց արած, մի երկուսը գցած գետին, գրքերը ճղոտած և շպրտած յատակի

վրա։ Պատկերները, մանր դասական առարկաները, փշրած ապակեղէնները, աշակերտների տետրակները խառնված են իրար բոլոր սենեակներում։ Նայողին թւում է՝ թէ այս դպրոցի մէջ երկու կատաղի զօմէշներ են կռուել։ Տխուր ու յուսակտուր դուրս ենք ելնում դպրոցից և գնում գիւղի միւս դպրոցը. այստեղ էլ տեսարանը նոյնն է, բացառութիւնը միայն այն է, որ այս վերջինիս պատկերները և տետրակները մասամբ դուրս էին շպրտված փողոց և ուրիշ բակեր։

Դուրս ենք ելնում հայոց մասից, և մտնում կենտրոնական մասը, ուր հայերի 2/3 կամ 3/4 մասը խառն է եղել թուրքերի հետ և՞ուր գիւղի շուկան է գտնվում։ Այստեղ տեսարանը աւելի է զարհուրելի. հայերի խանութների և տների մի մասը կողոպտվելուց յետոյ հրդեհի է մատնված։ Խաչատուր Ջլիզաեանի հոյակապ շինութեան և սորա գտնվող մանուֆակտուրի խանութի փոխարէն տեսնում ենք այրված ու խանձոտված աւերակներ, որոնց արտաքին մռայլութիւնը, անցեալ շքեղութեան հետքերը այնպէս յիշեցնում են Անիի աւերակները։ Բարձրանում ենք էլի վեր։ Շխմահմուդից վերադարձող հայերը երևում են փողոցներում։ Նրանցից ամեն մէկը մտնում է իր բակը և ձեռքերը կրծքին խփելով՝ դառն մրմուռ է քամում աչքերից։ Մի փոքր էլ ենք առաջանում վեր։ Մօտիկ բակից մարդկանց բացականչութիւններ և թեթև իրարանցման ձայներ են լսվում։ Ներս ենք մտնում։ Բաղալ Յովհաննիսեանի բնակարանն է. նրա երկու որդիները՝ Գրիգորը և Գաբրիէլը իրանց բակում փոս են փորում ջրհորից դուրս քաշած իրանց պառաւ մօր դիակը հորելու համար։ Սարսափահար եղածի նման տարօրինակ տեսարանի տպաւորութիւնից յետ յետ ենք քաշվում, բակից դուրս ելնում ու հեռանում անհետ։ Փողոցները լիքն են վխտող թուրքերով. նրանցից ոմանք նայում են մեզ ապուշ, սառն և խորհրդաւոր հայեացքով, իսկ ոմանք դիմաւորում են մեզ քաղցր, սիրալիր կերպով, կեղծ ժպիտը երեսներին, թուրքին յատուկ բազմերանգ ածականներ ուղղելով մեզ։

—Բարով էք եկել դուք, այ մեր աղէզ, հալալ և վարդ հարևաններ, քէֆնի՞րդ, հալնի՞րդ, լա՞ւ էք, եարար, շխմահմուդցի հայերը ձեզ հօ շատ նեղութիւն չէին տալիս... Ալլահը թող չէյթանին նահլաթ անի, մարդամազարի (անխղճի) տունը քանդվի, ասում են նրանք մեզ, կեղծ ցաւակցութիւն արտայայտելով, այդպիսի զուլում չէր լինի, որ մեր գլխին եկաւ. դա, գիտէ՞ք խօլերայի նման մի ցաւ էր, մի զուլում էր, որ Խուդադատ-Ալլահն ուղարկեց մեզ, նա աստուածային հրաման էր, պէտք է լինէր, մի հեղեղ, կամ կրակ էր, որ եկաւ ու անցաւ, էլ այսուհետև, ինշալլահ, ոչինչ չի լինի, մենք ձեզանից շատ ենք ցաւում, մենք եղբայրներ ենք դարաւոր, եղբայրաբար էլ կապրենք մինչ վերջ և այլն։

Երբ յանկարծ հարցնում ենք այն թուրքից, որը կարմիր, դահճի շորեր հագած, բաղուկները մերկացրած սուրը պտտում էր աջ ու ձախ՝ ամբոխի գլուխն անցած, թէ այս ինչ հայերն ո՞վ սպանեց, այս ինչ տունը ո՞վ թալանեց, նա պատասխանում է։

—Ալլահ, երկինք, գետին վկայ է, դուռանը, ինջիլը թող ինձ դանիմ լինին, դինիցս դօնմիշ եղած լինիմ, թէ սուտ եմ ասում, կռիւն սկսվելուն պէս ես ամենևին տանից դուրս չեկայ չը տեսնելու թուրքերի այդ տեսակ անխղճութիւնները. տուն թալանողները, գիտէք, մեր գիւղացի թուրքեր չէին, այլ հարևան գիւղերից եկող թալանչիներ։

—Իսկ դուք ինչու էիք թողնում, որ այդ թալանչիները կողոպտէին ձեր հարևանների տները։

Ախր, մենք էլ չէինք կարողանում խօսալ նրանց առաջ. մեզ էլ էին խփում հրացանով։

Եւ այնպէս հազար և մի պատերով իրանց արդարացնում էին և բոլոր մեղադրանքը թափում ուրիշ գիւղացի թուրքերի վրա։

Ոմանք էլ մեղադրում էին սարքովի փաստերով հայերին։

Վերևից վերադառնում ենք ներքև, մեր առաջ դուրս է գալիս Բաբա Մովսիսեանը ձեռքերը փակած կրծքին և խղճուկ ձայնով մեզ յայտնում, որ իր որդու և հարսի դիակները նեխած ու լորձնած ծածկված են իրանց բակում հողի տակ. մարմինների կէս մասը երևում էր, բայց ինքը ծածկեց։ Դա էլ երկրորդ հարուածն էր, որ մենք ստացանք սարսափելի իրականութիւնից։ Առաջ ենք գնում, մեզ, լաց լինելով և գլխին տալով, հասնում է հանգուցեալ Մկրտիչ Յովհաննիսեանի կինը, ձեռքին մի գլխարկ բռնած. «մարդիս Թախտի վրան այրել են, էս անտէր գլխարկն է ողջ մնացել»։ Այդ երկրորդ հարուածը աւելի չափազանց էր. մենք քայլերս արագացրինք ու դուրս եկանք գիւղի ծայրը ու կանգնեցինք դատարանի առաջ, ուր նոր ժամանող գեներալ Ալիխանովի շուրջը խռնվել էին Թուրքեր և Շեմախուդից վերադարձող հայեր։ Հայերից մէկը կամացուկ փսփսած ականջիս, որ այս ինչ փոսում մօտ 20 դիակներ են լցված և ծածկված հողով, որոնցից ինքը միայն մէկին ճանաչեց՝ Ղազար Բաբախանեանին։

*—**

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Շեմախու, 1 յունիսի։ Երկու օր առաջ ժամանեց իրաւարար խումբը՝ նոյնպէս և Օրէստ Սեմին Թղթակիցը, որը պէտք է գիւղերն այցելէ, գրէ իր տպաւորութիւնները։ Բաժանվեց սովեալ գիւղացիներին 220 տոպրակ ալիւր, որը կերան երկու շաբաթում. այժմ բաժանվում է արքունի հաշւով ուղարկվածը։ Երկու օր առաջ գիշերը Թուրքերը փորձեցին տանել Դիզա գիւղի նախիրը՝ իսկ ցերեկով Եարմջայի նախրի մնացորդը պիտի տանէին՝ երբ հասան այս և այն կողմից օգնողներ և գիւղումն եղած զինւորներն ու քշեցին տանողներին, որոնց թիւը հարիւրաչափ է եղել։ Զինւորները տասնեակներով բաժանված են գիւղերի վրա ու հսկում են, անքուն և անդադար գործում են և դարանամուտ Թուրքերը հրացան են արձակում, կամ խփում են այս և այն անցորդ հային։ Երէկ սարերից եկած մի Մադրեցու գլուխ էին վիրաւորել խանչալով, իսկ մօտիկ դօմուրզնդանցուն սպանել են, երկուսին վիրաւորել։ Այս և այն տեղից Թուրքեր, ներկայանալով գաւառապետին, բողոքում են, որ հայերը անհանգիստ են անում իրանց և արգելում են տեղից տեղ գնալ։ Դա մի սովորական խաղ է դարձել՝ գանգատ և յետոյ վրա տալը։ Երևանից բաւական Թուրքեր են գալիս, ըստ երևոյթին փախստականներ, գալիս են և դրսերում եղած հայերից, որոնք անզէն և սարսափահար են երևում ու մի կարգին տեղեկութիւն տալ չեն կարողանում։ Դարալագեազում և սարի գիւղերումը խռովութիւններ և ընդհարումներ են լինում ու շարունակվում։ Ղազանչում և Գամիր գիւղումը հայերը լաւ դիմադրել են, նոյնպէս և Ջնաբերդցիք մինչև օրս էլ դիմադրում են։ Քիւլթափա գիւղում նախրի Թալանը յետ պահելու միջոցին վիրաւորվել է մի զինւոր։ Ուստի սիրահար Թուրքերը, անտես առնելով հայերի դիմադրութիւնը և զինւորների ներկայութիւնը, դարանից գիշեր և ցերեկ գործում են։ Գիւղացիք վախենում են գնալ և իրանց ցանքերը ջրել։ Այսօր իրաւարարները պէտք է գնան այնտեղ և հայերը պատրաստվում են յայտնագործելու կոտորված անձանց և գողացած իրերի գուբերն ու տեղերը։

—

Շամախի, յունիսի 2-ին։ Շէյթանը այստեղ էլ է կամենում մատը խառնել, խաղաղ ազգաբնակութեանը գրգռել, օգտվելով Երևանի վերջին դէպքից։ Սրանից մի քանի օր առաջ անյայտ չարագործներ մի նամակ են գրում տեղիս ազմինիստրացիայի ծառայողներից մէկին, պահանջելով հեռանալ քաղաքից, որովհետև հայերը կոտորած պէտք է սկսեն։ Նամակը գրված է հայերէն լեզուով։ Այսօր էլ դրա նման մի նամակ ստացել է տեղիս Թուրքական հոգևոր ներկայացուցիչ Հաջի-Մէջիդէֆէնդին, որ մի համակրելի անձնաւորութիւն է, թէ Թուրքերի և թէ հայերի համար։ Վերջինիս նամակի մէջ ուղղակի ասված չէ, որ հեռանայ քաղաքից, այլ խնդրում են խաղաղութիւն պահպանել և յարձակումների առաջն առնել, որովհետև հայերը զինված պատրաստ են և այլն։ Ազգաբնակութիւնը ահ ու սարսափի մէջ է. միջոցներ ձեռք չեն առնված. մեղանում քաղաքապահ ոստիկաններ և զինւորական պահապաններ չը կան, թէև Բագուի նահանգում պատերազմական դրութիւն է հրատարակված։ Գիշերը ժամը 8-ից յետոյ քաղաքումս գերեզմանային սարսափ է տարածվում, կարծէք ինչ որ կախարդական գաւազանի զօրութեամբ ամեն ինչ քարացած լինի։ Կեանքը մեռած է։

—

Թմբուլ գիւղ (Նախիջևանի գաւառ)։ Նախիջևանից եկողները ինձ պատմեցին հետևեալը Թմբուլ գիւղի արիւնահեղ դէպքի մասին։ Նախիջևանի կոտորածները և Թալանը շատ ծանր ազդեցին Թմբուլցիների վրա, որոնք սարսափահար սպասում էին ամեն բոպէ յարձակման շրջակայ Թուրքաբնակ գիւղերից։ Մայիսի 14-ին, ժամը 11-ին լուր բերին, թէ կարաչուղցիք, բուլկամցիք, ջաֆարաբադցիք, կողադիզացիք և նէյրամցիք, մի մեծ խումբ կազմած, գալիս են դէպի Թմբուլ։ Սարսափը տիրեց բոլորին։ Մի տասնեակ տղամարդիկ հաւաքվեցին և մի կտուրի վրա դիրք բռնեցին, որպէս զի թանգ գնով ծախեն իրանց կեանքը, մնացածները փակեցին դռները և դողալով սպասում էին, թէ ինչ կը լինի իրանց վերջը։ Թուրքերը մօտեցան գիւղին հարաւային կողմից և մի 50 հոգու չափ դիրք բռնեցին խաների տան մօտ եղած սարի վրա։ Չարագործների միտքն այն էր, որ գնդակահարեն կտրի վրա հաւաքվածներին և գիւղից դուրս փախչողներին։ Իսկ մնացորդները բերդան հրացաններով և ատրճանակներով և դաշոյններով զինված 500-ից աւելի Թուրքերը կամենալով ջնջել գիւղը, մտան մի ծայրից կատաղած գազանների նման և սկսեցին սպանել ու Թալանել, խոտի դէզերը վառել. չէին խնայում մինչև անգամ ծերերին և անմեղ երեխաներին. արտասուքը ու աղաչանքը չէին մեղմացնում մարդ-գազանների սրտերը։ Կանանց ու երեխաների լացն ու աղաղակը, հրացանների ու ատրճանակների պայթոցը, գազանացածների «Եա Ալի» աղաղակը, մի կողմից էլ հրդեհը Սոդոմ էին դարձրել խաղաղ ու գեղեցիկ գիւղը։ Արդէն 19 դիակներ փռված էին փողոցներում ու տներում և 15-ից աւելի վիրաւորվածներ կային, յանկարծ օգնութեան հասան գիւղի հիւսիսային կողմից Թազագիւղցի և մէխանէցի մի խումբ հայ երիտասարդներ. հէնց մի և նոյն ժամանակ հարաւային կողմից քաղաքից հասան օգնութեան կէս վաշտ զօրքեր, որոնք ցրվեցին մարդ-գազաններին։ Այժմ Թմբուլի հայաբնակ փողոցները դատարկ են, բացի 3 պահապաններից, որոնք տխուր դէմքով կանգնած եկեղեցու շէմքում՝ պահպանում են սրբութիւնը։ Թմբուլցիք գաղթել են Աստարաթ։ Սակայն այն Թմբուլցիները, որոնք գտնվում են Ռուսաստանում, մեծ մասամբ Րօստովում և Նօվօչէրկասկում, համոզում են նրանց գաղթել Ռուսաստան։ Ի հարկէ, արծաթապաշտ վաճառականները շատ էժան են գնահատում իրանց հայրենիքը. փոխանակ գնալու և մխիթարելու, համոզում են դժբաղդներին կտրել իրանց վերջին կապը հայրենիքի հետ...

—

Գանձակ, յունիսի 1-ին։ Երևանում տեղի ունեցած ցաւալի դէպքերը, որոնք չափազանցրած ձևով պատմվում էին այստեղ, որոշ չափ գրգռում առաջ բերին Թուրք ամբոխի խաւերում. մայիսի 31-ին այդ գրգռումը բաւականին նկատելի էր։ Ասում են որ Երևանից եկել էին մայիսի 29-ին երեք հոգի տեղացի Թուրքերից, որոնք ամեն կերպ աշխատում էին Գանձակի Թուրքերին յուզել, գրգռել ու այդպիսով ստիպել նրանց յարձակվել հայերի վրա. այդ նպատակով նրանք մէկին տասն աւելացնում էին։ Բայց Թուրք հոգևորականութեան ու հասարակութեան ազդեցիկ ներկայացուցիչներին աջողվեց հանգստացնել յուզված մտքերը, հասկացնել ամբոխին, որ Երևանում տեղի ունեցած եղբայրասպանութիւնը պէտք է վերջի տխուր էջը կազմէ հայ ու Թուրք ժողովրդի փոխադարձ յարաբերութիւնների պատմութեան, որ Գանձակը չը պէտք է եղբայրասպանութեան վայր դառնայ, որ ինչպէս Բագուի դէպքերից յետոյ եղաւ այդ, նոյնպէս և այժմս Գանձակը իր օրինակելի խաղաղութեամբ պէտք է ցոյց տայ, ամէ համայն Կովկասին, որ հայ ու Թուրք ժողովրդի միութիւնը, եղբայրութիւնը ցնորք չէ, այլ հեշտ իրագործելի մի բան։ Այս անգամ էլ, ինչպէս միշտ, խաղաղացման գործում նշանաւոր դեր կատարեց Ախունդ Մօլլա-Մահմեդ Պեշնամազ զադէն, որը մեծ արժանաւորութեամբ է կրում իր կոչումը ու իր բարի, մարդասէր բնաւորութեան շնորհով վայելում է բոլոր Թուրքերի ու հայերի անկեղծ յարգանքը։ Ղաձի Մօլլա-Ասկեր Փօլադզադէն էլ գործ դրեց իր բոլոր ազդեցութիւնը ու տակտը ամբոխի վրա ազդելու համար. յարգելի Ղաձին գործում է Ախունդի հետ ձեռք ձեռքի տուած։ Թուրք հասարակութեան ազդեցիկ անդամներից գովելի եռանդ ու հետատեսութիւն են ցոյց տալիս խաղաղութիւնը պահպանելու գործում՝ Ադիլ-խան Զիատխանով, Հիւսէին-բէկ Իսրաֆիլբէկով, Ջհանգիրխան Խօյսկի, Թեմուր-բէկ Պասանբէկով, Գանձակի այժմեան ոստիկանապետը, Ալեսքեր-բէգ Րաֆիբէկով, Հաջի Մահմեդ Հիւսէին Րաֆիեվ, Ալեսկեար-բէգ Խասամմեդով, Հադի-բէկ Րաֆիբէկով և ուրիշ շատ խելացի անձինք՝ թէ ինտելիգենցիայից և թէ հասարակ ամբոխից։ Շնորհակալութեան արժանի է բոլորի գործունէութիւնն էլ։ Եթէ շարունակեն նրանք հայերի հետ միասին այդ ոգով ու ուղղութեամբ գործել, Գանձակում ու նրա գաւառում խաղաղութիւնը չի խախտվի, յուսով ենք, ինչպէս չի խախտվել նա մինչև օրս։

—

Բանանց գիւղից։ «Մենք շրջակայ գիւղերն ապահով էինք հաշւել ու անվտանգ, սակայն այս անգամ վտանգը սպառնաց Գանձակից 42 վերստ հեռաւորութեան վրա գտնվող հայաբնակ Քarhas գիւղին։ Այս գիշեր Բանանցը արտաքոյ կարգի յուզման մէջ է. անզէն ժողովուրդը ողբում է իր գլխին գալիքը. եթէ զէնք լինէր, Բանանցին սրտոտ է. նա կարող էր իրան պաշտպանել... Յուզմունքը կրկնպատկվեց, երբ տեղս եկան Քարհատ գիւղի քահանան և Խաչավանդու ուսուցիչը յայտնեցին, թէ Ամիրվարի ու Խաչբուլաղի վրանաբնակների մի զօրեղ խումբ ուզում է յարձակվել Քարհատի վրա կոտորած առաջ բերելու համար։ Ամիրվարի և Խաչբուլախի տանուտէր Մահմուդ իւզբաշին իմաց է տուել հայերին, որ այլ ևս անկարող է զգում կատաղած ամբոխին զսպել, խնդրում է, որ հայերը իմաց տան իշխանութեան, աւելացնելով որ անպայման պահապան զօրք բերել տան և ոչ թէ հոգևորական, կասկած յայտնելով հոգևորականների աջողութեան վրա։ Իշխանութեան իմաց տրվեց»։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«Кавказъ» լրագրի պաշտօնական բաժնում հրատարակված է Կովկասի փոխարքայի այն հրամանը, որով գեներալ մայօր պրինց Լիւդովիկ-Նապօլէօնին յայտնվում է, որ ինքը նշանակված է Երևանի նահանգում կարգը վերականգնելու։ Ինչպէս յայտնի է, այդ բարձր կոչումը վերջին ժամանակներս յանձնված էր գեներալ Ալիխանով-Աւարսկուն։

—

Վերջին 2—3 օրերը Թիֆլիսում և շրջակայքում խիստ զօրեղ անձրևներ եկան։ Տեղատարափ անձրևների շնորհով Թիֆլիսի փողոցներում մի քանի ժամ շարունակ յարաբերութիւններն ընդհատվեցին։ Էլէքտրաքարշի րէլսները մի քանի տեղում ծածկվեցին ահագին հաստութեան տղմի շերտով, որ հեղեղները բերել էին շրջակայ բլուրներից։ Ասում են, որ եղել են մարդկային զոհեր։ Անձրևները վնասեցին և Անդրկովկասեան երկաթուղիներին. մի օր ընդհատվեց Թիֆլիս—Կարս—Երևան գծի շարժումը, իսկ 2 օր շարունակ ընդհատված մնաց Թիֆլիս—Բագուի գծի յարաբերութիւնը։ Եղանակը այժմ էլ դեռ խիստ Թխպոտ ու անձրևային է։

—

Մօսկվայի նահանգի զեմսկի ուպրաւաներին և սանիտարական խորհուրդներին ուղարկված է զեմստվօների և զեմսկի գործարանական 85 բժիշկների հետևեալ որոշումները. 1) եթէ Մօսկվայի նահանգի բժիշկներից մէկն ու մէկի վերաբերութեամբ ճնշիչ միջոցներ ձեռք կառնվեն նրա համար, որ այդ բժիշկը կը հրաժարվի մասնակցել 1903 թւի օգոստոս 11-ի օրէնքների համաձայն կազմված սանիտարական-գործադիր յանձնաժողովներին,—այդպիսի դէպքում ամբողջ նահանգի բժիշկները պարտաւորվում են խմբովին հեռանալ պաշտօնից. 2) եթէ Մօսկվայի նահանգի բժիշկներից մէկն ու մէկին առանց դատարանի, վարչական կարգով կաքսորեն կամ պաշտօնից կը հրաժարեցնեն, այդպիսի դէպքում Մօսկվայի նահանգի բոլոր բժիշկները պարտաւորվում են խմբով հեռանալ պաշտօնից։ (Б. В.)

—

Վերջին երկու շաբաթվայ ընթացքում, առում է «Разсвѣтъ» լրագիրը, մայրաքաղաքի բանկերից և բանկիրական գրասենեակներից բազմաթիւ դրամատէրեր խոշոր գումարներ են տեղափոխում արտասահման, գլխաւորապէս Ֆրանսիա և Անգլիա, ինչպէս ապահովութիւն։—Այդ փաստը ցոյց է տալիս հասարակական զանազան խաւերում տիրող մտքերի անհանգիստ վիճակը։

—

«Русь» լրագրում կարդում ենք, որ հօֆմայստէր Բուլիգինի մշակած ծրագրի համաձայն պէտք է ընտրվի ժողովրդի կողմից մի Պետական Դումա, որը պէտք է ունենայ լոկ խորհրդակցական իրաւունք օրէնսդրական հարցերում։ Օրէնսդրական իրաւունքը պատկանելու է կրկին Պետական Խորհրդին, որն օրէնքների նախագծերը քննութեան ենթարկելուց յետոյ, ներկայացնելու է Բարձրագոյն հաստատութեան։ Այդ հարցում ամենքը միահամաձայն համաձայնութիւն են կայացրել արդէն։ Մի քանի տարաձայնութիւններ կարող են լինել և կան արդէն այն հարցի առիթով, թէ ինչ մասնակցութիւն են ունենալու այդ Պետական Դումայում այլացեղները։ Բուլիգինի նախագծում այլացեղների մասնակցութեան առիթով արված են բաւական խոշոր և էական սահմանափակումներ, որոնց անհրաժեշտութիւնը կասկածելի է։

—

Նախիջևանի աղէտի զոհերի օգտին, Յովհաննէս քահանայ Ամիրխանեանցի յորդորանքով տ.տ. Մագթաղինէ Դովլաթեանցը և Աննա Մալայեանցը իրանց ծանօթ կանանց շրջանում ժողովեցին 107 ր. 35 կ. Նախիջևանի հայերի համար հաց գնելու։ Նուէրները հաւաքված են հետևեալ անձերից՝ տ.տ. Սաթենիկից 10 րուբլի,—Մ. Դովլաթեանցից 5 րուբլի.—Ա. Մալայեանց, օր. Ի. Զօրանեանց, տ.տ. Շ. Իսակուլեանց, Ե. Զարաբեանց, Ն. Վարդանեանց, Գէորգեանց, Գ. Թառայեանց, Մ. Դովլաթեանց, Կ. Թառայեանց, տ. Մանիա, Յ. Մարտիրոսեանց 3-ական րուբլի, Ս. Գալուստեանց, Բ. Օթարեանց, տ. Վարդուհի, Ղ. Անագչեանց, Մ. Անագչեանց, Ն. Վարդանեանց, Ն. Եղիազարեանց 2-ական րուբլի, Ս. Բարամեանց, Ե. Նասիբեանց, Դ. Վարդանեանց, Գարեծէլեանց, Շ. Թառայեանց, Ն. Յարոյեանց, Մ. Յովսէփեանց, Վ. Մէլիք-Այվազեանց, Հ. Յարութիւնեանց, Ա. Յովհաննիսեանց, Անյայտից, Լ. Բարտիկեանց, Հ. Ղարիբեանց, Օ. Դովլաթեանց, Ս. Աւագեանց, Վ. Քամանդարեանց, Սունդուկեանց, Օթարեանց, Ա. Մալայեանց, Վ. Յարութիւնեանց և Ն. Յովհաննիսեանց, Ոմն, Ս. Յարոյեանց, Ե. Յարութիւնեանց, Փ. Զարդեղեանց, Ե. Այվազեանց, Ս. Անդրէասեանց, Թ. Եղիազարեանց, Բ. Մալխասեանց, Կ. Միրզաբէկեանց, Ս. Պարաջանեանց, Թ. Յարութիւնեանց, Ս. Պօղոսեանց, Մ. Անտօնեանց, Ա. Մուսեանց, Ե. Խուդանեանց, Ե. Թառայեանց, Օ. Նասիբեանց, Լ. Ներսիսեանց, Ա. Իսրայէլեանց 1-ական րուբլի, Ա. Բաղդասարեանց 1 ր. 50 կ., Վ. Միսկինեանց, Թ. Հայրապետեանց, Խարազեանց, Մի անյայտ տիկնոջից, Մ. Միրվելեանց, Խ. Բախտամեանց, Թ. Մալայեանց, Ս. Մանդինեանց 50-ական կ., Մ. Նիկօլօվ 40 կ., Բախչեանց 25 կ., Յովհաննիսեանց 20 կ.։

—

Անցեալ երեկոյեան Թիֆլիսի Երաժշտական Դպրոցի դահլիճում տեղի ունեցաւ օրիորդ Ասաղիկ Աբրահամեանցի համերգը։ Օրիորդի ձայնը միջակ է, բայց խիստ հաճելի ու քաղցրալուր տէմբրով։ Իբր սկսնակ, օրիորդի ձայնը բաւական մշակված է, մանաւանդ ներքին և միջին բէգիստրը, իսկ բարձր նոտաներում մշակութիւնը դեռ պակաս է և դուրս է գալիս ծակող, սուր և «ճղճղան» ձևով։ Լաւ էր և օրիորդի համերգին մասնակցող ջութակահարը։

—

Մօսկվայից մեզ հաղորդում են, որ այս տարի Լազարեան ճեմարանի VIII դասարանից աւարտեցին հետևեալ հայ պատանիները.—Բալաբանեան Նոր-Նախիջևանից, Ոսկանեան Ղրիմից, Պախալեան Ստաւրօպօլից, Հաճեան Նախիջևանից, Խանզադեան Ղարաքիլիսայից, Սեֆերեան Արմաւրից, Նազարեանց Արմաւրից, Քրիստափորեան Նախիջևանից, Զարգեան Նախիջևանից, Պոստուկեան Էջմիածնի ճեմարանից աւարտած (էքստերն)։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՖՐԱՆՍԻԱՅԻՑ

—

Պարիզ, Յունիսի 8-ին

Դելկասեի հրաժարականը

Ինչպէս և կարելի էր գուշակել, Մարօկկօյի հարցը տապալեց ֆրանսիական արտաքին գործերի մինիստր Դելկասէին և նոր ուղղութիւն ու ընթացք տուեց Ֆրանսիայի արտաքին քաղաքականութեան։

Դելկասէի անկումը քաղաքական մեծ դէպք է կազմում. նա տեղի ունեցաւ բոլորովին արտասովոր պայմանների մէջ. այդ պատճառով էլ ամբողջ եւրօպական մամուլը զբաղված է այդ անկման հարցով և այնքան եռանդով, որ մի րոպէ մոռացվել են քաղաքական ամենախոշոր հարցերը և նոյն իսկ Հեռաւոր Արևելքի դէպքերը։

Եւ մամուլը չէր կարող չը զբաղվել եռանդով այդ հարցով, քանի որ Դելկասէի անկումը գերմանական քաղաքականութեան յաղթանակն է համարվում և մեծ հարուած է հասցնում ֆրանս-անգլիական համաձայնութեան, քանի որ Դելկասէի պաշտօնի մէջ մնալը պէտք է առաջ բերէր և բռնկեցնէր մի նոր աղետալի պատերազմի հրդեհ Եւրօպայում։

Ոչ ոքի համար գաղտնի չէր, որ Անգլիան ամեն կերպ աշխատում էր կռիւ առաջ բերել Գերմանիայի և Ֆրանսիայի մէջ և Դելկասէն նպաստում էր իր քաղաքականութեամբ այդ ծրագրի իրագործման. մի մազ էր մնում, որ այդ ծրագիրը իրագործվի, եթէ վերջին րոպէին Ֆրանսիայի քաղաքական գործիչները, զգաստանալով, յետ չընկրկէին և չը փրկէին երկիրը մի աղետալի պատերազմի հետևանքներից, զոհելով Դելկասէին, թէև այդ զոհը մի մեծ հարուած էր ազգային արժանապատուութեան, քանի որ Դելկասէի անկումը պարլամէնտը պահանջեց մի այնպիսի րոպէում, երբ Վիլհէլմ II կայսրը իշխանական կոչումն էր տալիս իր կանցլէր կոմս Բիւլօվին։

Դելկասէի անկման առիթով պաշտօնական ծանուցումը այսպէս է ձևակերպում մինիստրի հրաժարականը.

«Մինիստրների խորհուրդը—ասում է «Journal Officiel»-ը—գումարվեց երեքշաբթի (յունիսի 6-ին) Ելիսեան պալատում, պ. Լուբէի նախագահութեամբ, առաւօտեան ժամը 10-ին։ Խորհրդակցութիւնը տևեց մինչև ժամը 1-ը։ Նրա ընթացքում, արտաքին գործերի պ. մինիստրը, ստուգելով որ հայեցակէտերի մեծ տարբերութիւն կայ իր և իր պաշտօնակիցների մէջ մինչև այժմ կառավարութեան հետևած արտաքին քաղաքականութեան կատարման միջոցների վերաբերմամբ, յանձնեց իր հրաժարականը հանրապետութեան նախագահին։ Խորհրդի նախագահը (Ռուվիէ) ստանձնեց արտաքին գործերի մինիստրի պաշտօնակատարութիւնը»։

Այժմ տեսնենք մամուլի կարծիքը։ Ֆրանսիական մամուլը ամբողջութեամբ, առանց կուսակցութեան խտրութեան, մեծ գոհունակութիւն է արտայայտում Դելկասէի անկման համար։ Չը կայ մի օրգան, որ պաշտպանէր նրան և համակրական խօսքեր ուղղէր նրա հասցէին։ Մի կողմը թողնելով նրա երդուեալ թշնամիներին, նացիօնալիստներին, նոյն իսկ նրա բարեկամները, ինչպէս «Temps», «Matin», «Journal» մեծ լրագիրները դատապարտում և պախարակում են նրա քաղաքականութիւնը և նրա անկումը համարում են վերջնական, այսինքն այնպիսի անկումն, որից չը կայ վերականգնումն։ Այդ լրագիրների կարծիքով, Դելկասէն, որ իր մինիստրութեան առաջին տարիներում մեծ ծառայութիւններ մատուցեց Ֆրանսիային, վերջերս բոլորովին գլուխը կորցրեց և երևակայելով իրան մեծ մարդ, կամեցաւ իր սեփական, անձնական քաղաքականութիւնը ունենալ, անկախ Ֆրանսիայի քաղաքականութիւնից։ Առաջինը «Temps» լրագիրը եղաւ, որ յարձակվեց Դելկասէի վրա, ցոյց տալով, թէ նրա վարած քաղաքականութիւնը աղետալի կարող է լինել հայրենիքի համար։

Հ. Առաքելեան

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

6 յունիսի

ՏՕԿԻՕ, 6 յունիսի։ Պաշտօնական։ Յունիսի 3-ին պատերազմական բեմում դրութիւնը հետևեալն էր. Լեաօեանչժունտէնի շրջանում 300 ճապօնական հեծեալներ արշաւում էին Կուխսուի և Սումեացզիի ուղղութեամբ. Զանտուֆուում յետ մղելով ռուս առաջապահներին, նրանք ցրեցին ռուսների ուժերի մի մասը և գրաւեցին Սումչէնչէնը։ Դաձեատունի շրջանում ճապօնացիները, ցրելով ռուսական հեծելազօրը, գրաւեցին Սուխացզին։ Կանպինի շրջանում կենտրոնի սիւնը յետ մղեց ռուս հեծելազօրի առաջընթաց մասերը և եռանդով հալածեց նրանց։ Յետոյ արշաւանք արին Լեաօեանչժունտէնի մօտի ռուսական դիրքի վրա։ Առաւօտեան 9 ժամին Լեաօեանչժունտէնը վերջնականապէս գրաւեցին։ Աջ զօրասիւնը, յետ մղելով ռուս հեծելազօրը, առանց կանգ առնելու, գրաւեց Լօխուանխուն։ Թընդանօթներ արձակելով, ռուս հեծելազօրը քաշվեց հիւսիս։ Ձախ զօրասիւնը խիստ կրակ բացեց ռուս հեծելազօրի վրա, որը մեծ կորուստներ ունենալով՝ քաշվեց դէպի հիւսիս։ Գերիների ասելով, Լեաօեանչժունտէնի մօտ ռուսների ուժը կազմված էր 5,000 հետևակից և 1,000 հեծեալից, 20 թնդանօթներով և գտնվում էր Միշչենկօի հրամանատարութեան տակ։ Գլխաւոր ուժերը նահանջեցին դէպի հիւսիս, իսկ միւսները դէպի հիւսիս-արևելք և հիւսիս-արևմուտք։ Ռուսների սնունդը վատ է։ Խլել են 500 պարկ հացհատիկ։ Ճապօնացիները կորցրին 30 օֆիցեր ու զինուոր սպանված և 185 վիրաւոր։ Ռուսների կորուստներն անյայտ են։ Ճապօնական կենտրոնում սպանված են 80 ձի, իսկ ձախ զօրասիւնում 12-ից աւելի ձի։

ՇԱՆԳՀԱՅ, 4 յունիսի։ «Սէն-Կիլդ» շոգենաւի ընկղման գործը քննութեան առնելով, «Մէրկուրիյ» լրագիրը կարծիք է յայտնում, որ «Դնեպր» կրէյսէրը կը բռնվի և կը բերվի անգլիական մի նաւահանգիստ, իսկ օֆիցէրները դատի կենթարկվեն ծովային աւազակութեան համար։

ՏՕԿԻՕ, 5 յունիսի։ Առաջատար գծերն ուժեղացնելու համար ռուսները քաշում են յետին մասերի պահեստազօրքերը։ Լինեվիչը խորհրդակցեց իր գեներալների հետ Սիպինգայում։ Կուրօկիի բանակի առաջընթաց մասերը $7^1/_2$ մղոն հեռու են ռուսներից։ Այդ շրջանում ռուսների թիւը համարվում է մէկ դիվիզիա՝ 20 թնդանօթով։ Ռուսները Մօնգօլիայում կազմել են հիմք հեծելազօրի համար։ Դա նշան է, որ Չինաստանը անընդունակ է պաշտպանել իր չէզոքութիւնը։ Պէկինի կառավարութիւնը երկիւղ է յայտնում, որ Ռուսաստանը կը խլէ Մօնգօլիան։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Պաշտօնական։ Գեներալ Լինեվիչի ամենահպատակ հեռագիրները Նորին Կայսերական Մեծութեանը. 1) Յունիսի 4-ից. «Յունիսի 2-ին գիշերվայ ժամը 2-ից մինչև առաւօտեան 8-ը մեր զօրամասը կռիւ մղեց Լեաօեանչժունտէնի մօտ։ Հակառակորդը ուժեղ զօրամասերով մօտեցաւ Լեաօեանչժունտէնին հարաւից, 5 վերստաչափ տեղ մնաց միայն։ Գրաւելով 3 վերստ հեռու եղած գիւղը, մեր զօրաբաժնի մի մասը արգելեց ճապօնացիների առաջխաղացութիւնը։ Ժամը 4-ին մեր բատարէաները յաճախակի կրակ բացարին մօտ տարածութեան վրա։ Առաւօտեան ժամը 6-ին ճապօնացիները յետ քաշվեցին։ Ամբողջ ճակատի վրա երևում էր, թէ ինչպէս սողում էին վիրաւորները և ինչպէս նրանց տանում էին։ Առաւօտեան 6-ին նկատվեց, թէ ինչպէս մի բատալիօն, 3 էսկադրօն և մի բատարէա, որը մեր թևերի վրա ուղղակի կրակ էր թափում, Դալեաօխէի կողմից շրջեցին մեր թևի թիկնակողմը։ Օգնութեան ուղարկված զօրամասերը ստիպեցին ճապօնացիներին կանգ առնել։ Նրանց բատարէաները լռեցին։ Առաւօտեան ժամը 8-ին զեկուցում ստացվեց, որ մեր աջ թևը շրջում են մի գունդ հետևակ, 23 էսկադրօն և արտիլլերիա։ Դա ստիպեց զօրաբաժնի հրամանատարին թողնել Լեաօեանչժունտէնի դիրքը, որպէս զի հաւաքէ աջ թևը և պատրաստվի ձիաւոր յարձակման։ Ճապօնական հեծելազօրը շարժումը դադարեցրեց և թագնվեց։ Իսկ թշնամու զօրեղ հետևակ զօրասիւները մտան Լեաօեանչժունտէն։ Երևաց, որ մի դիվիզիա հետևակ, 30 էսկադրօն և 4 բատարէա արշաւում են։ Առաւօտեան ժամը 10-ին ճապօնական 3 (?) էսկադրօն գրաւեց Սիմեանչէնը, բայց այնտեղից դուրս մղվեց մեր զօրամասերի ձեռքով։ Յունիսի 3-ին ճապօնացիների մի վաշտ արշաւեց երկաթուղուց արևելք եղած մեր մի պահակախմբի վրա։ Պահակախումբը, հրացան արձակելով, յետ քաշվեց։ Ցերեկվայ ժամը 6-ի հեծեալ կամաւորների մի կօմանդա քշեց ճապօնացիներին բռնած բլուրից և մեր պահակը նորից գրաւեց իր դիրքը։ Կորէայում, յունիսի 2-ի զեկուցման համաձայն, թշնամու զօրամասերն սկսել են շարժումը Խէնգչէնի և Նուսանի վրա։ 2) Յունիսի 5-ից. «Բանակներում փոփոխութիւններ չը կան»։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Յունիսի 6-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին Նորին Մեծութեանը պատիւ ունեցան ներկայանալու Պետերհօֆում Ֆէրմօրեան պալատում Պետերբուրգ եկած զեմստվոյի և քաղաքային 14 գործիչներ, որոնցից օրդինար-պրօֆէսոր իշխան Տրուբէցկօյը և Պետերբուրգի դումայի ձայնաւոր Ֆեօդօրօվը դիմեցին Թագաւոր Կայսրին ճառերով, որոնց Նորին Մեծութիւնը բարեհաճեց պատասխանել. «Ես ուրախ եմ լսել ձեզ։ Ձեմ կասկածում, պարոններ, որ ձեզ առաջնորդում էր հայրենասիրական ջերմ զգացմունքը, երբ դուք դիմեցիք անմիջապէս Ինձ։ Ձեզ եւ Իմ ամբողջ ժողովրդի հետ միասին Ես ամբողջ հոգովս ցաւեցի եւ ցաւում եմ այն թշուառութիւնների համար, որ հասցրեց Ռուսաստանին պատերազմը եւ որ անհրաժեշտ է դեռ նախատեսել եւ մեր ներքին բոլոր անկարգութիւնների մասին։ Հեռացրէք ձեր կասկածները։ Իմ կամքը—Իմ Կայսերական կամքը—անդրդուելի է եւ ընտրովի անձեր կը հրաւիրվեն պետական աշխատանքի կանոնաւորապէս։ Ես ամեն օր հետեւում եմ եւ կանգնած եմ այդ գործի համար։ Դուք կարող էք հաղորդել այդ ձեր բոլոր մտերիմներին, ինչպէս գիւղում ապրողներին, այնպէս էլ քաղաքացիներին։ Ես հաստատ հաւատում եմ, որ Ռուսաստանը դուրս կը գայ վերանորոգված իրան հասած փորձանքից։ Թող վերականգնի այն ինչ որ էր հնումը,—Ցարի եւ ամբողջ Ռուսաստանի միացումը Իմ եւ զեմսկի մարդկանց միջեւ յարաբերութիւնը, որը կը ծառայէ իբր կարգի հիմք, համապատասխան ռուսական ինքնուրոյն սկզբունքներին։ Հաւատում եմ ձեր անկեղծ ցանկութեանը գործակցել Ինձ այդ աշխատանքում»։—Դրանից յետոյ Կայսրը արժանացրեց բոլոր ներկայացածներին ողորմած խօսակցութիւնների։

ՏՕԿԻՕ, 6 յունիսի։ Սասէբօի ծովային հիւանդանոցում գտնվող հիւանդ ռուսների վերաբերմամբ տեղեկութիւններ կան, որ այնտեղ գտնվում են 22 վիրաւոր ռուս օֆիցէրներ, որոնցից երկուսը վախճանվեցին։ Սկզբում կային 90 հիւանդ օֆիցէրներ, չը հաշւելով վիրաւորներին և 203 վիրաւոր զինուորներին։ Մի օֆիցէր և 18 զինուորներ հիւանդ էին։ Րօժէստվէնսկու առողջանալը կը պահանջէ մօտ տասը շաբաթ։ Նրա շտաբի հրամանատարի առողջութիւնը կը վերականգնվի երկու շաբաթից յետոյ։ Օֆիցէրներից տասը հոգի, այդ թւում մի ծովապետ և երեք կապիտան, վիրաւորված են ճակատամարտի առաջին օրը։ Ճապօնացիները պատրաստվում էին ծովային ճակատամարտի, կառուցանելով նոր յենակէտ խարիսխային կայանով նաւերի համար, շղթայի փականքներով, մարտկոցներով, արտիլլերիայով և բերդապահ զօրքով։ Շատ տեղերում ականներ են դրված, մինչև անգամ Դալնիում։—Թիւրքական զինուորական գործակալը ռումբի կտորով վիրաւորվեց ռազմ գործողութիւնների ընթացքի վրա հսկելու ժամանակ Մանջուրիայում։

ՊԱՐԻԶ, 6 յունիսի։ Դանիական թագաւորի առողջութիւնը երկիւղ է առաջացնում զառամեալ հասակի պատճառով։—Հաղորդում են, որ Բուրժուա համաձայնվեց Ֆրանսիայի դիպլօմատիկան ներկայացուցիչ լինել Բերլինում, եթէ Ռուվիէ կը դիմէ նրա աջակցութեանը։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ, 5 յունիսի։ Ռուզվէլտ փորձում է համոզել Ճապօնիային, որ նա համաձայնվի զինադադար կապել։

ՏԱՆԺԷՐ, 6 յունիսի։ Ասում են, որ մարօկկեան սահմանի վրա ծառայութեան մէջ գտնվող ֆրանսիական ինստրուկտոր-արտիլլերիստները անցան ապստամբների կողմը։

ՏՕԿԻՕ, 6 յունիսի։ Քաղաքական շրջաններում հաւատացած են, որ խաղաղութեան դաշն կը կապվի։ Քաղաքական կուսակցութիւնների պարագլուխները համաձայնվեցին ոչինչ գործողութիւններ չը սկսել մինչև խաղաղութեան սկզբնական բանակցութիւնների վերջանալը։

ԼՕՆԴՕՆ։ Սան-Ֆրանցիսկօից հեռագիր է ստացված, որը հաղորդում է, թէ ծովային աւազակները համարեա աւերել են մի խաղաղ աւան կամչատկեան ծովափի վրա։ 150 բնակիչներ սպանված են։

7 յունիսի

ՊԱՐԻԶ, 6 յունիսի։ Դիպլօմատիկան շրջաններում տիրում է կարծիք, որ զինադադար չի կապվի մինչև որ չը պարզվի առաջիկայ մեծ ճակատամարտի հետևանքը։—Երէկ Հռօմում թագաւորը խորհրդակցում էր Տիտտօնիի հետ խաղաղութեան հարցի մասին։—Վատանում է գործերի դրութիւնը Եմէնում։ Սուլթանը չափազանց անհանգիստ է։

ՎԱՐՇԱՎԱ, 6 յունիսի։ Առաւօտեան 7 ժամին ռէվօլվէրի երեք հարուածով սպանվեց օկօլօտօչնի Պօդբէրօզօվ։ Զարագործները անհետացան։

ԿՕՎՆՕ, 6 յունիսի։ Ծառայողների գործադուլի պատճառով, շոգենաւերը Նէմանի վրա դադարեցրին երթևեկութիւնը։

ՏՕԿԻՕ, 6 յունիսի։ Մինիստրների և ուրիշ պաշտօնական անձանց խորհրդակցութիւնը սկսվեց առաւօտեան 9 ժամին մինիստր-նախագահ Կատցուրայի տանը։ Կասկած չը կայ, որ քննվում էր խաղաղութեան հարցը։ Ներկայ եղողների թւում գտնվում էին Իտօ, Եամագատա, Կօմուրա, Եամամատօ, Տէրաուչի, Ինուէ և Մացուկատա։

ԿՕՊԷՆՀԱԳԷՆ, 6 յունիսի։ Շվէդական պարլամէնտի անդամների մեծամասնութիւնը, յունիսի 7-ին գումարվելով արտակարգ նստաշրջանի, հակամիտ էր համաձայնվելու, որ պրինց Կարլը, Օսկար թագաւորի երրորդ որդին, հրաւիրվի նօրվէգական գահը բարձրանալու, բայց այն պայմանով, որ նօրվէգական կառավարութիւնը քանդէ պաշտպանողական կառուցումները սահմանի վրա և դաշնագիր կապէ միջնորդ դատարանով քննութեան մասին։

ՊԱՐԻԶ, 6 յունիսի։ Մարշալ Եամագատայի որդին ժամանեց Մարսէլ պաշտօնական յանձնարարութեամբ։ Նա անկեղծօրէն խոստովանվեց, որ Ճապօնիան աւելի է ցանկանում խաղաղութեան դաշն կապել, քան Ռուսաստանը։ Ճապօնական կառավարութիւնը պատրաստ է առաջարկել խաղաղութեան ոչ այնքան չափազանց պայմաններ։ Ազգաբնակութիւնը ուրախութեամբ ընդունեց Ռուզվէլտի միջնորդութեան լուրը։

ՄԱԴՐԻԴ, 6 յունիսի։ Կաբինէտի անկումը հաւանական է։

ԲՈՒԴԱՊԷՇՏ, 6 յունիսի։ Յայտարարված է կայսերական հրովարտակ, որով Տիսսա և նրա կաբինէտի անդամները արձակվում են և որով պաշտօնապէս նշանակվում է Ֆէյէրվարի։ Կայսրը դիմեց նոր առաջին մինիստրին մի նամակով, որի մէջ ցաւակցութիւն է յայտնում, որ հնար չեղաւ պարլամենտական մեծամասնութեան կաբինէտ նշանակել, որովհետև այդ մեծամասնութիւնը չը ներկայացրեց կառավարչական պրօգրամ, որի հիման վրա կարելի լինէր վստահել նրան ազգի ճակատագիրը։ Համակրելով մեծամասնութեան օրինագծերին, որոնք վերաբերում են ներքին ֆինանսական քաղաքականութեան հարցերին, կայսրը զինուորական պահանջների վերաբերմամբ կարող է ընդունել միայն այն, ինչ որ ընդունելի է զօրքի ռազմական պատրաստութեան անխախտելիութեան սահմաններում։ Կայսրը ուրախ կը լինի, եթէ Ֆէյէրվարիին աջողվի կուսակցութիւնները համաձայնեցնել։ Լրագիրները խոստովանում են հրովարտակի հաշտ լեզուն, բայց կարծում են, որ այդ հրովարտակով ևս գործերի ընդհանուր դրութիւնը չի փոխվի։

7 յունիսի

ՏՕԿԻՕ, 6 յունիսի։ Մանջուրիայում եղած թղթակիցներից մէկի հեռագրի համաձայն, կազակները ներկայումս մեծ գործունէութիւն են ցոյց տալիս. մայիսի 7-ին (?) 6,000 կազակ երեք կողմից արշաւել սկսեցին ճապօնական փոխադրութեան վրա յարձակվելու նպատակով։ Վերջինս յանկարծակի բռնվեց, որովհետև ռուսներն արշաւում էին չէզոք հողի վրայով։ Ճապօնական հսկիչ պահակը, 2 վաշտից բաղկացած, Տայպուդզինի մօտ ռուսներին դիմադրութեան ցոյց տուեց։ Կռիւը կատաղի էր։ Ճապօնացիները բոլորովին ոչնչացան։ Կազակներն այրեցին 200 վագօն պաշարներով միասին։ Կազակների մի ուրիշ զօրամաս յարձակվեց մի այլ կէտի վրա, ուր ճապօնական ոչ մեծ մի զօրախումբ բռնել էր մի բարձր դիրք։ Ճապօնացիները յետ մղեցին ռուսներին, որոնք քաշվեցին դէպի հիւսիս։

ԲԵՐԼԻՆ, 6 յունիսի։ «Դէյլի Մայլ» թղթակցի հաղորդած այն լուրը, որ իբր թէ Վիլհելմ կայսրը տեղեկութիւն էր հաւաքում պետութիւնների կարծիքների մասին միջազգային կօնֆերէնցիա հրաւիրելու առիթով խաղաղութիւն կնքելու համար, նոյնպէս և այն, որ իբր թէ կայսրի քայլերի արդիւնքները կազմված են առաջիկայ ճակատամարտից,—հնարովի են։

ԳԼԱԶԳՕ, 6 յունիսի։ Պայթուցիկ նիւթեր պատրաստող Նօբէլի ընկերութիւնը Ճապօնիայի հետ պայմանագիր կնքեց Տօկիօում գործարան հիմնելու զանազան պայթուցիկ նիւթեր պատրաստելու համար։ Յունիսի 4-ին

ընկերութեան ներկայացուցիչն ուղարկված է Տօկիօ: Գործարանի կառուցումը կը տևէ մինչև 2 տարի:

ՍԻՄԼԱ, 6 յունիսի: Զարհուրելի փոթորիկը այստեղ մեծ վնասներ պատճառեց:

ԼՕՆԴՕՆ, 7 յունիսի: Ծովապետութիւը հաղորդում է, որ անգլիական «Սուֆֆօկ» և «Լանկաստէր» կրէյսէրները երէկ Մալտայից մեկնեցին Պօրտ-Սաիդ: Այդ նաւերի պաշտօնական նպատակէտն անյայտ է: Ենթադրում են, որ նրանց յանձնված է որոնել ռուսական օժանդակ կրէյսէրներ, որոնք վերջերս անգլիական շոգենաւեր ընկղմեցին: Անգլիական արևելեան-հնդկական ջրերի և Կարմիր ծովի էսկադրաների հրամանատարներին հեռագրով տրվեցին յատուկ հրահանգներ:—«Ստանդարտը» ենթադրում է, որ Լօնդօնում եպօնական նոր փոխառութիւն բաց թողնելու մասին լուրերն անհիմն են:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

ՋԻԿՕՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի. ներքին և նեարդային
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մոբթու, վեներակ և վիրաբուժութիւն:
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—11—19 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.
Կ. Ի. ԳՋԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի
Գ. Ա. ԹԱՐԽԱՆԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.
Ա. ԿԱՐԱԳԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.
Ա. Գ. ՍԱԼՕՎՕՎ ատամնաբոյժ. 9—11 ժ.
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ՇԵՐԲԻՆԻՆԱ—1½-2 ժ. մանկաբարձութեան և կանանց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Գ. Ա. ԹԱՐԽԱՆԵԱՆՑ—7½—8 ժ.
Գ. Ա. ԱՐԴԱԶԻԱՆԻ. Կատարում է միկրօ-քիմիական և բակտերիօլօգիական հետազօտութիւններ:
Օ. Ա. ԱՌՎԱՆԻՏԱԿԻ—տանը. ծաղկահատ և բժշկական մարմնամարզ. դիմել 11—1 ժ..
Վճարը 50 կ. չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցում ընդունվում են և գիշերօթիկ հիւանդներ:
Հիւանդանոցի կառավարիչ՝ Բժ. Կ. Ի.

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Բ. Նաւասարդեան

Պետտիգօրսկում ընդունում է սիֆիլիսի, միզասեռական և վիրաբուժական հիւանդ:
Пятигорскъ, домъ Померанцева. 23—50

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Ա. Յ. Քարաենանց

մեկնեց Կովկասի հանքային Ջրերը և անցեալ տարիների նման այս ամառը ևս կընդունէ ներքին և ջղային հիւանդութիւն ունեցողներին Պետտիգօրսկում և Եսսէնտուկիում մայիսի 17-ից: (կ.ե. չ.) 16—20

Բժիշկ Ն. Տ. Մուլին

Քթի, բկի և ականջի հիւանդութիւններ: Ընդունելութիւնը ամեն օր առաւօտեան 12—2 ժամը, իսկ երեկոյեան 6—8 ժամը: Սուդեբնի փող. № 26: (ե. չ. ե) 11—15

Ա Տ Ա Մ Ն Ա Բ Ո Յ Ժ

Ս. Գ. Շերմազանեանց

Ընդունում է հիւանդներին ամեն օր առաւօտեան ժամը 9—2 և երեկոյեան ժամը 3—6, Երևանեան հրապարակ, տուն Արղութեան, ուսանկար Լալայեանցի բնակարան:

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Տ. ԳԷՈՐԳ-ԲԷԳԵԱՆ

ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունելութիւն ամեն օր.
Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12
Երեկոյեան » 5-ից մինչև 7
Վելյամինօվսկայա փողոց № 8: (ե.ո.) 95—100

ԱՏԱՄՆԵՐԸ

հանում է, պլօմբում է, մաքրում է և հեռացնում է վատ հոտը: Գր. Մատով. Եօխվէդ: Միխայլօվսկայա, 108: Գերմանակ. եկեղեցու դիմաց: Զքաւորներին ձրի: ո.կ.ե. 5—15

Ուշադրութիւն

Շուտով լոյս է տեսնելու մի փոքրիկ

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

Բագուի աղէտների մասին գրված նկարագրութիւններից, որոնք մեծ մասամբ տպագրված են «Մշակ»-ում: Գրքոյկի գինը կը լինի 20 կօպէկ, որի օգուտի զուտ կէսը յատկացվում է Նախիջևանի կոտորածին զոհ գնացածների բնտանիքներին: Հաշւետուութիւնը կը լինի հրապարակով: Առ այժմ տպելու քանակութիւնը անորոշ է, որովհետև գուցէ կը լինեն անձնաւորութիւններ, որոնք մեծ քանակութեամբ կը պահանջեն այդ գրքերից ցրվելու համար Գրավաճառներին զիջում 20 տոկոս: Գրքերը կը վաճառվեն ԿԱՆԽԻԿ: Դիմել՝ Тифлисъ, типографія «Гермесъ» Айрапету Бабурянцу.

ՄԻ ՀԱՅՈՒՀԻ

ցանկանում է պաշտօն ստանալ կասսիրշի կամ գրագրուհու, գիտէ տպել ռեմինգտօնի վրա: Կամ փոքրիկների հետ հայերէն դասեր ունենալ, կարող է պարապել և ռուսերէն: Համաձայն է գնալ ամարանոց: Հասցէն. ул. Броссе, № 5 А. Серебракянъ. կ. չ. շ. 3—5

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Գ. Ս. ՂԱԽՎԵՐԴԵԱՆ

Մասնագէտ միզային և սիֆիլիտիքական հիւանդութիւնների,—ընդունում է հիւանդներին առաւօտեան 12 ժ.—1 ժ. երեկոյեան՝ 6 ժ.—9 ժ.: Կուկիա, Սեմեօնօվսկայեա փ. № 20. (ե. հ. շ. կ.) 29—30

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ

1. Սիրոյ մեղքերը և Նոյա ծագումը . 10 կ.
2. Հիւանդ սէր, առողջապահական վէպ . 40 »
3. Թափառական բուլղար, Բալկանեան ազգերի պատմութիւնից . . 30 »
4. Մի ամիս Կ.-Պօլսում. 1895 թ. հայկական սարսափներից Մ. արքեպս. Իզմիրլեանի պատկերով . . . 20 »

Դիմել Թարգմանչին՝ Александрополь, свящ. Ервнду Налбандянъ և բոլոր հայ գրավաճառներին: հ. շ. 5—6

ՍԻՐԵԼԻ ՀԵՐՈՍ կամ ՔԱՋ ԱՂԱՍԻ. . գ. 25 կ.
ԽՈՒԼ ԽԱՉԻԿ, բ. տպագր, գինն է. . . 25 կ.

Դիմել Թիֆլիսի գրավաճառներին կամ հեղինակին. Թիֆլիս, Միքայէլեան փողոց № 100 Քամալեանց Ս. (կ.ե.հ.կ.չ.) 2—5

«Կովկասում տպագրական գործով պարապող անձերի փոխադարձ օգնութեան ընկ.» անդամների երկրորդ ընդհանուր ժողովը նշանակված է յունիսի 19-ին քաղաքային դումայի դահլիճում:

Զբաղմունքի առարկաներն են. Մամուլի աշխատաւորների վիճակի հարցը կապված Կովկասում մամուլի դրութեան հարցի հետ:

Սկիզբն է ցերեկվայ ժամը 11-ին: Ժողովը մտնելիս պէտք է ներկայացնել անդամութեան տոմսակները: 2—3

Լ Ո Յ Ս Տ Ե Ս Ա Ւ

ԼԷՕ

ՄԷԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

Պատմական վէպ

ԳԻՆԸ 1 ՌՈՒԲԼԻ 50 ԿՕՊԷԿ:

Ծախվում է 1) հեղինակի մօտ, «Մշակի» խմբագրատանը, 2) Թիֆլիսի գրավաճառանոցներում:

Գրավաճառները և գումարով գնողները զիջում կը ստանան, եթէ դիմեն ուղղակի հեղինակին:

Պահանջեցէք ամեն տեղ «ՕԴՕԲՐԻՆ», Միայն Միխայի Լեբեդևի «Этикетъ утвержденъ прав.» մակագրութիւնով:

Գլխաւոր պահեստատեղին դեղագործական ապրանքների վաճառման Կովկասեան ընկերութեան մէջ—Թիֆլիս, Բագու, Բաթում: 10, 20,30 18—36

Արտասահմանեան գնացոք պատճառով

մեզ մօտ ծախվում են հետևեալ գրքերը

10% զեղչով

Որբունի 1901 կազմած, 2 ր. 50 կ.
Գեղունի 1901 անկազմ 1 ր.
» 1902 » 2 ր. 20 կ.
» 1903 կազմած, 5 ր.
» 1904 անկազմ, 4 ր.
Պատկ. հատոր Ա. Կենդանաբանութիւն, 1—85
բնակ. » Բ. Բուսաբանութիւն, 1—85
պատ. » Գ. Հանքաբանութիւն, 85 կ.
Բառգիրք ռուսեր.-հայերէն, Դաղբաշեանի, 6 ր.

20% զեղչով

Բազմավէպ ամսագիր 1902 կազմած, 5 ր.
» » 1903 անկազմ, 4 ր.
» » 1904 » 4 ր.
Մխիթար, ոսկեզօծ փառակազմ, 4 ր.
Բառգիրք գործնական գիտ., պատկերազ., 8 ր.
Հայբուսակ կամ հայկ. բուսաբանութիւն, 4—50
Որ օրհնես զայնոսիկ ի 50 լեզուս, սեղանի զարդ, 4 ր.
Պատմութիւն մարդկային պարտացման, կազմած, 3 ր.
Բառարան հայ-ռուսերէն, Եաղուբեան, կազմած 2 ր. 40 կ.

30% զեղչով

Պատ. հայ լրագրութեան, կազմած, 1 ր. 50 կ.
Արուեստախօսութիւն գործնական, կազ. 1—50
Քննական քերական, Այտընեանի, կազ. 10 ր.

40% զեղչով

«Մուրճ» 1904 իր յաւելուածներով, 10 ր.

50% զեղչով

Հայ բժշկարանք, անկազմ, 50 կ.
Մագնիսական քուն, անկազմ, 50 կ.
Բժշկական նիւթք և դեղօրէք, անկազմ. 2 ր.
Բժշկականութիւն Բէստէնի, 2 հատոր, 5 ր.
Վարժութիւն գաղղ. լեզուի, կազմած, 1—20
Քերականութիւն լատին լեզուի, անկ. 50 կ.
Պատմութիւն Յիսուսի Քրիստոսի, կազ. 1—50
Ծաղիկ Ս. Գրոց, համառ. բառարանով, 1 ր.
Մոմագործութիւն, անկազմ, 50 կ.
Բովանդակութիւն գիտ. և արուեստից, 1—20
Քերականութիւն գերման. լեզուի, կազ. 1—20
Զորեքլեզուեան խօսակցութիւն, կազ. 2 ր.
Նոր գպրոց, նորուսներուն համար, կազ. 5 ր.
Մատուրական փիլիսօփայութիւն, կազ. 5 ր.
Բնական Աշխարհագր. պատկերազարդ, 4 ր.
Տոմարականութիւն, խտալակ. կրկնատ. 5 ր.
Ալփաբէթ ֆրանս. լեզուի, անկազմ, 30 կ.
Քերականութիւն ֆրանս. լեզ. 3 հատ. 3 ր.
Հիւանդին բարեկամը, անկազմ, 2 ր.
Բառգիրք անատոմ. կամ մարմնամարզ. 1 ր.
Խոհարարուհի, կազմած, 70 կ.
Փառանձեմ, Ֆրջրիի, 1 ր. 30 կ.
Բառգիրք Արտաստեան լեզուի, 50 կ.
Դասաւանդութիւն ռուսաց լեզուի, 80 կ.
«Արօր» սեղանի պատկ. օրացոյց, 1894, 2 ր.
» » » » 1895, 1—60
» » » » 1897, 2 ր.
«Լոյս» » » » 1904, 1—20

Ծանօթ. Պատուէրներն ընդունվելու են մինչև յունիսի 15: Ապառիկ կամ վերադիր վճարով ոչ ոքի գիրք չէ ուղարկվում. օտարաքաղաքացիք պիտի վճարեն ճանապարհածախս: Բոլորը միասին գնողին կէս գնով կը տրվի:

Հասցէն. Тифлисъ, караванcарай Тамамшева, Левону Сыну Агаджана (Варшавскій магазинъ.) 1—1

Բ Ա Ց Վ Ա Ծ Է Ի Բ Ա Ժ Ա Ն Ո Ր Դ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ա Ն Ի

Շքեղ պատկերազարդ հրատարակութեան

հեղինակութիւն ԼԷՕԻ

Բովանդակութիւն. Ուղևորի տպաւորութիւններ.—Անիի և շրջակաների տեղագրութիւն.—Բագրատունիների թագաւորութեան սկիզբը և անկումը, ընդարձակ տեսութիւն.—Անիի անցեալը:

Ստուար հատոր, զարդարված 100-ից աւել պատկերներով և բազմաթիւ զարդանկարներով ու օրնամենտներով, որոնք ընդօրինակված են Անիի քանդակներից: Առանձին՝ Մայր Եկեղեցին, մեծադիր, գունաւոր պատկեր, գործ ճարտարապետ պ. Թորամանեանի:

Գիրքը կը տպագրվի արտասահմանում:

Բաժանորդագինն է 5 րուբլի:

Կարելի է վճարել և մաս-մաս.—գրվելիս 2 րուբլի, իսկ մնացած 3 րուբլին մինչև գրքի լոյս տեսնելը:

Գրվել կարելի է Թիֆլիսում, 1) «Մշակի» խմբագրատանը (Редакція «Мшакъ»), 2) «Գուտտենբէրգ» գրավաճառանոցում: (Тифлисъ, книжный магазинъ „Гуттенбергъ".)

ԴԷՊՕ

ԱՌԱՋԻՆ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

„Եղբ. Յակոբջանեանցներ և Սարգսեանց"

Պատրաստի հագուստեղէնի խանութում (Միքայէլեան կամուրջ, Քամոյեանի տուն № 25—30) մշտական ստացվում են մեծ քանակութեամբ կանանց, տղամարդկանց և երեխաների համար ամենավերջին ամառվայ սեզօնի տարազով պատրաստած հագուստներ:

Գները չափաւոր են և առանց սակարկութեան: (շ. հ.) 47—100

Ս. Պետերբուրգի ռեզինայական արդիւնագործութեան ընկերութեան

ԱՄՈՒՐ, ՃԱՇԱԿՈՎ և ԹԵԹԵՒ, ԿԱՆԱՆՑ, ՏՂԱՄԱՐԴԿԱՆՑ և ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ

ԿՕՇԻԿՆԵՐ,

նոյնպէս և սկօրօխօդներ ու սանդալներ կարելի է ստանալ Թիֆլիսում և Անդրկովկասի միւս քաղաքներում ԱՄԵՆԱԼԱՒ վաճառատներում.

ФАБРИЧНОЕ КЛЕЙМО
С.ПЕТЕРБУРГЪ.

Խնդրվում է ուշք դարձնել ֆաբրիկայի նշանի վրա:

Խոշոր չափերով վաճառումը կատարում է «Լէօպօլդ Նէյշէլէր» առևտրական տունը Երևանեան հրապարակում, հեռախօս № 346: Նոյն տեղում կայ մեծ քանակութեամբ ԿԱՇԻԵՂԷՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ ռուսական և արտասահմանեան: